

## הקרע הטרנסאטלנטי, עיראק וישראל

מרק א'. הלר

חוץ וביטחון משותפת (CFSP) והפכו לממשית מאוד את האפשרות שאפילו אירופה בת 15 המדינות, ובמיוחד אירופה שלאחר ההרחבה שתכלול 25 מדינות, לא תצליח להתקדם ל"איחוד הולך ומתהדק" ושהיא נידונה, במקרה הטוב ביותר, להיות לא יותר ממסגרת של קשרים כלכליים המועילים לכל הצדדים.

התפתחויות אלה תוארו ברובן כסימפטומים של קרע טרנסאטלנטי, או יוחסו לו. זהו בוודאי הקרע החרף ביותר במערכת היחסים הטרנסאטלנטיים מאז שארצות-הברית קשרה עצמה לאירופה, מבחינה פוליטית ומוסדית, לאחר מלחמת העולם השנייה. למעשה המצב בתחילת 2003, ערב המלחמה בעיראק, נראה על פני השטח דומה יותר מאי-פעם להתממשות החלומות האסטרטגיים הסובייטיים של שנות ה-70 וה-80: קרע אירופי-אמריקני, אירופה מפולגת שבמרכזה גרמניה פציפיסטית, ויוזמה פעילה של כמה שחקנים

המשבר הארוך, המתמשך והאטי שהוביל למלחמה בעיראק יצר והרחיב – או לפחות חשף – בקיעים רציניים בארגונים ובמוסדות הבין-לאומיים המרכזיים ביותר. באו"ם גרמו הקושי להגיע לנוסח מוסכם של החלטת מועצת הביטחון, ולאחר מכן, אי-היכולת להגיע לפרשנות מוסכמת של נוסח ההחלטה שאומץ לבסוף, לעלייתן של שאלות בנוגע לכשירותו העתידית של הארגון לייצג את החוק הבין-לאומי, לפסוק בענייני מוסר בין-לאומי ולערוב לשלום ולביטחון הבין-לאומיים. חילוקי דעות בנאט"ו לגבי תוכניות פעולה הנוגעות לעיראק כגון הגנתה של טורקיה, העלו מעל לפני השטח ספקות, שהחלו להתעורר מייד לאחר התמוטטות ברית-המועצות וסיום המלחמה הקרה, באשר לטעם בקיומה של הברית. ובאיחוד האירופי, חילופי האשמות קשים בין המדינות החברות בדבר מידת הזדהותן עם המדיניות האמריקנית ביחס לעיראק, שמו ללעג את יומרתו של האיחוד לגבש מדיניות

בגיליון זה:

הממד הגרעיני של "ציר הרשע":  
אסטרטגיות שונות  
לאיומים שונים  
אמילי לנדאו ורם ארז

ההידרדרות במצב המשטרים  
של אי-הפצתו של נשק להשמדה  
המונית  
אפרים אסכולאי

משק בסכסוך מתמשך:  
ישראל 2000–2003  
אמרי טוב

עידן "הטרור הבלתי  
קונבנציונאלי"  
יורם שוייצר

# דבר המערכת

הכנתו של גיליון זה הושלמה כמה ימים לאחר שהוכרז על סיום המלחמה בעיראק. בגיליונות הקודמים של העדכן הוצגו הערכותיהם של חוקרי המרכז באשר לאופן שבו עשויה המלחמה להתפתח וכן הובאו הערכותיהם באשר להשלכות הפוליטיות האפשריות שתהיינה למלחמה זו. כמה מהמאמרים המובאים בגיליון זה קשורים אף הם למלחמה. מאמרו של ד"ר מרק א. הלר מנתח את הסיבות לקרע הטרנס אטלנטי כפי שהוא בא לביטוי בשבועות שקדמו למלחמה. מאמרו של אמילי לנדאו ורם ארז מנתח את עיקריה של המדיניות האמריקנית באשר להתמודדות עם האיומים השונים בתחומי תפוצת הנשק הבלתי קונבנציונלי. ד"ר אפרים אסכולאי מתאר את המשבר אליו נקלעו משטרי בקרת הנשק השונים המונהגים ברחבי העולם. הוא מצביע על הצורך לגבש גישות חדשות שיאפשרו להתמודד עם בעייה זו, אם יש כוונת המערב לעצור ולמנוע את הפצתו של הנשק להשמדה המונית. יורם שוויצר מנתח את התפתחותו של איום הטרור הבלתי קונבנציונלי על רקע המלחמה בעיראק ולאור המידע שנאסף בנושא לאחר קריסת מגדלי התאומים בספטמבר 2001.

בגיליון זה נמנענו מניתוח מימדי המלחמה השונים והשלכותיהם האפשריות, שכן בעוד התוצאות הצבאיות של המלחמה הן וודאיות אין כל וודאות באשר להשלכות המדיניות של המערכה הזאת. האם עיראק תאמץ תהליכי דמוקרטיזציה או שמא תהפוך לתיאוקרטיה? השפעת המלחמה על המדינות הערביות גם היא אינה וודאית בשלב זה: האם מדינות אלה יפגינו יראת כבוד והערכה לעצמה האמריקאית או שמא תגובתם תבטא בעיקר כעס וסלידה ממעורבותה של ארצות הברית באזור? האם רצונו של ממשל בוש להוכיח, כי אינו אנטי ערבי או אנטי מוסלמי, יביא אותו להתערב באופן פעיל בפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני או שמא הערכה פסימית באשר לסיכויים להשיג פריצת דרך בתהליך זה תנחה את הממשל הנוכחי לפעול רק ברמה ההצהרתית?

אלה הן רק כמה מהשאלות שעלו לאחר המערכה בעיראק ושלא ניתן לענות עליהן בשלב זה. בגיליונות הבאים של **עדכן אסטרטגי** ובפרסומיו האחרים של המרכז נתייחס לשאלות אלה.

## עדכן אסטרטגי

כרך 6, גיליון מס' 1 מאי 2003

הרבעון **עדכן אסטרטגי** מיועד להעשיר ולהפרות את הדיון הציבורי בנושאים העומדים, או אמורים לעמוד, על סדר היום הביטחוני של ישראל והמזרח-התיכון.

המאמרים המופיעים בעדכן נכתבים על-ידי חוקרי המרכז ואורחיו, ומבוססים על מחקרים שנעשו במרכז. המאמרים מאופיינים בהיותם מכווני מדיניות. הדעות המובעות בהם הן של המחבר לבדו.

© כל הזכויות שמורות ISSN 0793-8950

עורך ראשי:  
**שי פלדמן**

מנהל המערכת:  
**משה גרונדמן**

עיצוב גרפי:  
**מיכל סמו**

חברי המערכת:  
**שי פלדמן**  
**שלמה ברום**  
**אברהם בן-צבי**  
**הירש גודמן**  
**משה גרונדמן**  
**מרק הלר**  
**ענת קורץ**  
**אפרים קם**

**עדכן אסטרטגי** יוצא לאור על-ידי

מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, אוניברסיטת תל אביב, רמת אביב, תל אביב 69978  
טל' 03-6409926 פקס' 03-6422404 E-mail: jc22@post.tau.ac.il

**עדכן אסטרטגי** מתפרסם בעברית ובאנגלית  
ותוכנו המלא מוצג באתר האינטרנט של המרכז.  
כתובת האתר: <http://www.tau.ac.il/jc22/>

# הקרע הטרינסאטלנטי, עיראק וישראל (המשך)

אירופים לגייס את רוסיה כמשקל נגד לארצות-הברית. בשביל ברית-המועצות ה"חלום" התממש באיחור של 10–15 שנים, אבל הוא עדיין רחוק מלשקף מציאות מורכבת יותר.

## הרמה הדיפלומטית

"קרע טרינסאטלנטי" הוא למעשה מונח בלתי הולם, אשר אינו מצליח לבטא את ההתפתחויות ומטעה יותר משהוא שופך אור. ברמת הממשלות התגלע הקרע בין שני מחנות גלובליים, שקו השבר ביניהם חוצה את אירופה בצורת זיג-זג. מחנה אחד התנגד לשימוש בכוח, העדיף מאמץ נוסף באישור האו"ם להבטיח את פירוק עיראק מנשקה, והתנגד לכל החלטה המאשרת שימוש בכוח אפילו אם עיראק לא עמדה בכמה מהתחייבויותיה להתפרק מנשקה. את המחנה הזה – "קואליציית הממאנים" (Coalition of the unwilling) – הובילה צרפת, והוא כלל את גרמניה ובלגיה וכן מעצמות חוץ-אירופיות כמו רוסיה וסין, וכמה מדינות ערביות ומוסלמיות. אך הייתה זו קואליציה משונה של שותפים פוליטיים: כמה מהם הונעו על-ידי אינטרסים חומריים שהיו תלויים בהישרדותו של המשטר העיראקי; כמה הונעו על-ידי סולידריות אתנית או דתית ו/או על-ידי חששות בדבר ההשלכות על יציבותם שלהם או הישרדות משטרים; ואחרים הונעו על-ידי התנגדות כנה לשימוש בכוח, יהיו הנסיבות אשר יהיו. מחנה זה כלל כמה שחקנים שהונעו על-ידי עקרונות של סדר עולמי, כלומר על-ידי הצורך המסורתי לבטא את זהותם העצמית ואת איתנותם באמריקה, או על-ידי החשש שאי-יכולתם להגביל את השימוש האמריקני בכוח יאיץ עוד יותר את הסחף לעבר חד-

קוטביות וימחץ את יומרותיהם באשר למעמדם הבינלאומי.

המחנה האחר, זה של מדינות הקואליציה (או ה"Coalition of the willing") תמך בדיפלומטיה הנשענת על איום בשימוש בכוח, ובדרך זו או אחרת היה שותף למסקנה האמריקנית שעיראק לעולם לא תתפרק מנשקה בדרכי שלום כל עוד סדאם חוסיין נותר בשלטון, ולכן השימוש בכוח נגדה מוצדק אפילו בהעדר אישור מפורש של מועצת הביטחון. החברה הבולטת ביותר במחנה זה הייתה בריטניה ונכללו בו גם ספרד, פורטוגל, איטליה, דנמרק ובולגריה, וכן מדינות חוץ-אירופיות אשר גילו תמיכה או אהדה כלפיו, כגון אוסטרליה, כוויית וישראל, וגורמים כמו הכורדים וגולים עיראקים. גם מחנה זה משך שותפים שונים שלכל אחד מהם סיבות משלו. כמה מהם היו בעבר קרבנות של סדאם חוסיין וחששו ממעשיו בעתיד; כמה האמינו שאופיו של המשטר העיראקי או העובדה שהוא הפר בעבר החלטות של מועצת הביטחון מבטלות את תוקפן של ההתנגדויות שהושמעו על בסיס פרוצדורלי לשימוש בכוח נגדו; אצל אחרים היה המניע, הרצון לשמור על יחסים טובים עם ארצות-הברית (או לפחות, להימנע מלהתעמת אתה). כמה ממדינות הקואליציה הונעו גם על-ידי חששות באשר לשאיפותיהם של אלה, שהובילו את ההתנגדות לפעולה האמריקנית נגד עיראק, לזכות בהגמוניה אזורית. חששות אלה האפילו על כל דאגה אחרת ואפילו על דאגה מפני שאיפותיה של ארצות-הברית עצמה להגמוניה עולמית.

גורם אחרון זה היה רלוונטי במיוחד במזרח אירופה, שם הראו מדינות רבות, שאך לאחרונה נחלצו מן השליטה

הסובייטית, חוסר רצון בולט להחליפה בשליטה צרפתית או צרפתית-גרמנית במוסדות האירופיים שאליהם הן עמדו להצטרף. מדינות אלה גם לא הפגינו ביטחון בכוונותיהן הטובות של צרפת או גרמניה, או ביכולת הצרפתית-גרמנית להגן עליהם מפני תחייה אפשרית של העוצמה הרוסית בעתיד. כפי שהעיר דיפלומט צ'כי, "לא נשוב לבטוח בערובות ביטחוניות צרפתיות". שיקולים אלה מסבירים את התנגדותן של מדינות אלה למאמצים הצרפתיים-גרמניים לארגן אופוזיציה למדיניות האמריקנית בשם אירופה. התנגדות זו באה לידי ביטוי במכתב תמיכה גלוי בארצות-הברית, שפורסם בינואר 2003 ושנחתם על-ידי ראשי ממשלותיהן של שמונה חברות אירופיות בנאט"ו – הרפובליקה הצ'כית, דנמרק, הונגריה, איטליה, פולין, פורטוגל, ספרד ובריטניה; ובמכתב מאוחר יותר של אלה שכונו "העשירייה של וילנה" (Vilnius 10) – עשר ממשלות מזרח אירופיות אחרות (אלבניה, בולגריה, קרואטיה, אסטוניה, לטביה, ליטא, מקדוניה, רומניה, סלובקיה וסלובניה), ששבע מתוכן מועמדות להצטרפות לאיחוד האירופי. מדינות אלה, שמזכיר ההגנה האמריקני דונלד רמספלד תיארן כ"אירופה החדשה", עמדו על כך שאירופה, שבה יש להן חלק או שאליה הן עמדו להצטרף, תפעל בהרמוניה עם ארצות-הברית. נוסף על כך, הן סירבו ליישר קו עם מדינות, שביקשו להילחם בחד-קוטביות על-ידי יצירת משקל-נגד לארצות-הברית – שאיפה שיוחסה למדינות אשר במונחיו של רמספלד, נמצאו במרכזה של "אירופה הישנה" – לא כל שכן להכפיף עצמן למדינות אלה. כתוצאה מכך רוב ממשלות האיחוד האירופי – אם נכלול הן את החברות

הנוכחיות באיחוד והן מדינות העומדות להצטרף אליו – היו קרובות יותר לעמדתה של ארצות-הברית מאשר לזו של "הליבה" או "הכוח המניע" המסורתי, הצרפתי-גרמני, של האיחוד האירופי, זאת, למגינת לבן העצומה של האחרונות.

## הרמה חברתית

ברמה הממשלתית, אפוא, מה שתואר כקרע טרנסאטלנטי הוא למעשה קרע פנים-אירופי בנוגע ליחסים הטרנסאטלנטיים. אולם ברמה הבין-חברתית המונח "קרע טרנסאטלנטי" עשוי להיות קרוב יותר לתיאור המציאות, שכן בשעה שמנהיגי "קואליציית הממאנות" נהנו מתמיכה רבה בתכניהם בתוך ארצותיהם, הממשלות שיישרו קו עם ארצות-הברית נתקלו בהתנגדות חזקה מאוד של הרוב מבית. לא אלה הם פני הדברים בנוגע למזרח אירופה, שם שיקפה המדיניות של כל אחת מהממשלות את נטיות לבו של הציבור במידה רבה יותר: הגנה אדוקה על העצמאות שאך זה הושגה, רגשות אהדה כלפי ארצות-הברית והערצתה בזכות תפקידה ההיסטורי בעימות עם ברית-המועצות, חשדנות היסטורית כלפי רוסיה וגרמניה, ואפילו תרעומת כלפי צרפת בשל אותה שחצנות והתנשאות, שצרפת עצמה הרבתה לייחס לארצות-הברית. לדוגמה, נשיא צרפת ז'אק שיראק הגיב על תמיכתן של מדינות המועמדות להצטרף לאיחוד האירופי בארצות-הברית בהכרזה שהן "לא קיבלו חינוך נאות" והחמיצו הזדמנות טובה "להישאר בשקט", ורמו שהתבטאויותיהן הגלויות עלולות לסכן את מועמדותן לחברות באיחוד. תשובתו של הנשיא הרומני יון אילייסקו לכך הייתה ש"על ז'אק שיראק

להתחרט על התבטאויות כאלה, שאינן ברוח הידידות והיחסים הדמוקרטיים".

אך במערב אירופה, בקרב החברות הוותיקות באיחוד, ממשלות שתמכו בארצות-הברית עשו זאת לנוכח התנגדות נרחבת וקולנית מאוד. את לונדון, מדריד ורומא טלטלו הפגנות לא פחות גדולות ותכופות מאלה שהיו בבריסל, פריס וברלין. אי-אפשר להסביר זאת אך ורק בהימצאותן של קהילות מוסלמיות גדולות מאוד, המונות כמה מיליונים והמהוות כעשרה אחוזים מאוכלוסיותיהן של צרפת ובלגיה, וגם לא ניתן לייחס זאת רק לחילוקי דעות מהותיים לגבי אופיו האמיתי של המשטר העיראקי או לגבי הסיכון שהוא היווה. זו אפילו לא הייתה רק תוצאה של מארג קואליציוני מוזר אשר כלל פציפיסטים, הומניטרים, אנשי העולם השלישי, מתנגדי גלובליזציה, אנשי שמאל אנטי-אימפריאליסטים, אנשי ימין אנטי-אמריקנים, אנטישמים, ובעלי תיאוריות קונספירציה המחזיקים במיני אמונות אחרות. בנוסף לכל הגורמים האלה, התנגדות זו הייתה במידה רבה תוצאתו של "פער ערכים" המפריד בין אמריקה לבין מערב אירופה, לא רק ברמת ההמונים (שבה, לפי כמה סקרי דעת קהל, הפער אינו גדול כפי שרבים מאמינים), אלא גם, ובמיוחד, ברמת האליטות האינטלקטואליות, התרבותיות והתקשורתיות, ובקרב פעילים הקובעים את תוכנו ואופיו של השיח הציבורי.

## השוני האידיאולוגי

ברמת החברות, הסוגיה שביסוד הקרע האטלנטי הייתה האיום האמריקני להשתמש בכוח נגד עיראק. אולם זה היה ביטוי דרמטי ומוחשי של שוני עמוק יותר

בין ערכים פוליטיים בסיסיים. אפשר להמחיש את השוני באמצעות ההשקפות המנוגדות באשר לאופן בו יש לנהל ואף להגדיר יחסים בין-לאומיים. לאחר 50 שנה כמעט, האירופים מעידים על עצמם שהם עברו את שלב הלאומיות והעבירו לפחות חלק מתחושת הזהות שלהם לישויות על-לאומיות או רב-לאומיות. התפתח בקרבם דפוס של ניהול יחסים בין-לאומיים, שהיסודות המרכזיים בו כוללים ויתור על הדאגה הבלעדית לאינטרסים הלאומיים והקרבה חלקית של הריבונות לטובת התייעצות ושתוף פעולה רב-צדדיים, בחסותו ההולכת ומתרחבת של החוק הבין-לאומי, אשר נקבע על-ידי מוסדות רב-צדדיים. לפי דפוס זה מותר להשתמש בכוח רק במקרים חד-משמעיים של הגנה עצמית או בחסות קולקטיבית או רב-צדדית כלשהי של לגיטימיות, בראש ובראשונה של האו"ם. נטייה אידאולוגית זו ניכרת במיוחד ביחס לעולם השלישי, אולי בשל תחושת אשמה בקרב האירופים על ההיסטוריה הקולוניאלית שלהם, המחייבת אותם להפגין כעת עניין והתחשבות גדולים בדעותיהם של מנהיגים בעולם השלישי.

לעומת זאת בקרב האמריקנים ישנה תחושה חזקה של עצמיות קולקטיבית, והם מראים נטייה פחותה בהרבה לאבד אותה לטובת זהויות-על. הדבר ניכר בבירור בהנפת דגלים ובביטויים יוצאי דופן אחרים של פטריוטיות, במיוחד לאחר ה-11 בספטמבר אך לא רק מאז. זאת ועוד, האמריקנים נוטים הרבה יותר לגונן על ריבונותם, ומוכנים הרבה פחות להגבילה על-ידי הליכים רב-צדדיים וארגונים בין-לאומיים, במיוחד כשהליכים וארגונים אלה עלולים להוות גורם משתק. הסיבה לכך נעוצה,

באופן חלקי, בתפיסה שונה של האנושות, שאת דעותיה נוטים האמריקנים לכבד. על האמריקנים לא רובצים ייסורי מצפון פוסט-קולוניאליים, ובעיניהם העובדה שהאו"ם נשלט במשך זמן כה רב על-ידי קואליציות של משטרים קומוניסטיים, דיקטטורים טוטליטריים ושליטים יחידים לסוגיהם, הופכת אותו לבלתי כשיר להעניק לגיטימציה או לשלול אותה ממעשיה של ארצות-הברית. אך גם כשאין רוב באופיים הדמוקרטי של האחרים, כמו במקרה של המדינות האירופיות, ארצות-הברית מפגינה נכונות רבה יותר לפעול לבדה ונטייה פחותה להצטרף או להזדהות עם רעיונות ש"הכול" תומכים בהם.

הסבר אחד לשוני אידאולוגי זה הוא סטרוקטורלי שכן חד-צדדיות היא חלופה ממשית לאלה, שיש להם הכוח לפעול לבדם. רב-צדדיות פועלת כמנוף ומהווה "מכפיל כוח" לאלה, שאין להם כוח כזה (ומצמצמת את גבולות התמרון של מי שהכוח עומד לרשותם). ארצות-הברית שייכת בביורור לסוג הראשון. כל האירופים, ובהם גם הרוסים הפוסט-סובייטים, שייכים לסוג השני, וכך גם הסינים, לפחות עד כה. הדבר ניכר במשך למעלה מעשור, לאחר שהתמוטטותה של ברית-המועצות הותירה אחריה חלל ריק, שרק ארצות-הברית הייתה מסוגלת למלאו. מבחינה זו הרטוריקה התקיפה של ממשל בוש, נעדרת טקט ככל שתהיה, היא המשך של מגמות שהופיעו בממשל קלינטון, הידידותי יותר – לפחות לכאורה – כלפי אירופה. בסופו של דבר גם קלינטון התנגד לפרוטוקול קיוטו באשר לכללים שיש להחיל בנושא איכות הסביבה; מזכירת המדינה שלו היא זו שהכריזה שארצות-הברית היא "האומה שאין לה

תחליף" (the indispensable nation) והתנהגותו היא שגרמה לשר החוץ הצרפתי להתלונן על הסכנות הטמונות בעוצמת היתר (hyper-puissance) האמריקנית.

אולם ההסבר המבני נותן רק חלק מן התשובה. חלק אחר שלה נמצא בוודאי בתחום הנורמות והערכים. ההעדפה האירופית את המדיניות הרב-צדדית נובעת באורח הגיוני מאידאולוגיה של שוויוניות מוסרית (moral equivalence) כלומר מן השכנוע בכך, שייתכן שאמיתות מוסריות

## בקרב האמריקנים ישנה תחושה חזקה של עצמיות קולקטיבית, והם מראים נטייה פחותה בהרבה לאבד אותה לטובת זהויות-על

אין קיימות כלל, ובכל מקרה שהן מורכבות מכדי להיות ברורות מאליהן או להיקבע באורח חד-צדדי, ושניתן לכפות אותן רק בהסכמה כללית, אם לא פה אחד. לאמריקנים יש פחות עכבות בנוגע לעירוב הממד המוסרי בדיוניהם בענייני מדיניות, אולי מפני שתפיסת רב-התרבותיות שלהם אינה מגיעה לתחום הפוליטיקה, כלומר היא אינה מרחיקה לכת עד כדי אמונה שמגוון החלופות במערכת הפוליטית הוא לגיטימי וראוי כמו זה הקיים בתחום האומנות, הדת, המוזיקה או האופנה. לעומת זאת האידאולוגיה האמריקנית עומדת על כך שלעקרונות הדמוקרטיה יש תוקף

אוניברסלי, והיא פוסלת כל דחייה של הדמוקרטיה בנימוק שהיא יציר "מערבי" או "אמריקני", שאינו עולה בקנה אחד עם מסורות תרבותיות אותנטיות שעוצבו במקומות אחרים בעולם. אפשר שדחייה זו של השוויוניות, שבעיני האירופים היא "נאיבית" או "פשטנית", היא צדה האחר של ה"ציניות" האירופית, המגונה על-ידי אמריקנים רבים. מכל מקום היא זו שמאפשרת לאמריקנים להתייחס ברצינות לנוסחה כגון "ציר הרשע" של ג'ורג' וו'. בוש, בשעה שהאירופים אינם יכולים שלא לצטט אותה באותה נימה אירונית שעוררה לפני חמש-עשרה שנה הוקעתה של "אימפריית הרשע" על-ידי רונלד רייגן.

הבדל מוסרי זה מתואר, כמובן, בהגזמה. שוויוניות מוסרית ויחסיות רב-תרבותית אינן שולטות באותה המידה בשיח של "אירופה החדשה", במיוחד בחלקיה המזרחיים. הן גם אינן נעדרות לחלוטין מן השיח האמריקני, אך שם הן שולטות בעיקר במאחזים האינטלקטואליים של הפוסט-מודרניזם וממעטות להגיע אל מחוץ למדעי הרוח, ועוד פחות מזה אל מחוץ לתחום האקדמיה, אל תקשורת ההמונים, אל הציבור הרחב או למערכת הפוליטית. באירופה, במיוחד ב"אירופה הישנה", הן נמצאות בלב מערכת האמונות של האליטות. במובן זה ישנו פער טרנסאטלנטי ניכר ביסוד חילוקי הדעות המדיניים שהיו גלויים מאוד במהלך המשבר שהוביל למלחמה בעיראק. ייתכן שתוצאות המלחמה יביאו לצמצום של פער זה. הדבר עשוי לקרות אם הצלחה מדינית (התקדמות ממשית בבנייתה מחדש של עיראק ובדמוקרטיזציה שלה, התפשטות הרפורמה למקומות אחרים באזור, והתקדמות בפתרון סכסוכים אזוריים),

בעקבות ההצלחה הצבאית, תערער את הערכים שביסוד מדיניותה של "אירופה הישנה" ותזרז פיוס אירופי-אמריקני. לחלופין הדבר עשוי לקרות אם כישלון דרמטי במלחמה יִשחק את הביטחון העצמי האמריקני, יחזק את הערכים "האירופיים" בארצות-הברית ויִיצור ממשל ו/או מדיניות חוץ אמריקניים הקרובים יותר להשקפות האירופיות. לבסוף, ייתכן גם שהפער ימשיך להתקיים ולא יושפע מהמלחמה בעיראק. במקרה זה יעמיק הפירוד האירופי, כאשר גורמים אחדים פועלים על יסוד "גיאומטריה משתנה" כדי להבטיח את בידולה של אירופה "שלהם" מארצות-הברית גם אם הדבר יגרור יריבות מסוימת, בעוד שגורמים אחרים פועלים להבטיח שאירופה "שלהם" תישאר שותפה קרובה של ארצות-הברית. ייתכן שכוונתן המוצהרת של צרפת, גרמניה ובלגיה להעמיק את שילוב מדיניות הביטחון וההגנה שלהן, אפילו לפני תום הלחימה בעיראק, בישרה התפתחות מסוג זה.

## האפקט הישראלי

לכל אחת מאפשרויות אלה תהיה השפעה מרחיקת לכת על ישראל. אם הפער בין ארצות-הברית ואירופה יצטמצם בשל מלחמה "מוצלחת", עליונותה הבין-לאומית של ארצות-הברית תתחזק עוד יותר ואירופה, שתשתנה הן בשל הגדלת "אירופה החדשה" על-ידי הרחבת האיחוד והן בשל שיתוף פעולה רב יותר של "אירופה הישנה", תפעל להשלים את תפקידה של ארצות-הברית במקום להתחרות בה במזרח התיכון, כולל בזירה הישראלית-פלסטינית. הדבר לא יקל בהכרח את הלחץ המופעל על ממשלות ישראל לקבל את קווי המתאר המהותיים

של הסכם שלום שכבר אושרו, במידה רבה, בשני צדי האוקיינוס האטלנטי. כמה מבעלות בריתה האירופיות של ארצות-הברית, ואף ארצות-הברית עצמה, עשויות לאחר המלחמה לנסות להגיע לפיוס אירופי-אטלנטי ופנים-אירופי באמצעות התערבות פעילה יותר (כלומר, כופה יותר) בזירה הישראלית-פלסטינאית. אך בסופו של דבר, קרוב לוודאי שהדבר יצמצם את הלחץ ליישם את עיקריו של הסכם לפני שהפלסטינים עצמם יאמצו שינויים הן

## האמריקנים נוטים הרבה יותר לגונן על ריבונותם, ומוכנים הרבה פחות להגבילה על-ידי הליכים רב-צדדיים וארגונים בין-לאומיים

במטרותיהם והן בדרכים שבהן הם מנסים להשיגן. נוסף על כך הדבר עשוי אף לקדם מוכנות ויכולת פלסטיניות גדולות יותר לעשות שינויים פרדיגמטיים אלה.

אם, לעומת זאת, יצטמצם הפער בשל מלחמה "לא מוצלחת", שתיתפס כאישור לגישות הביקורתיות כלפי אמריקה, תיחלש נחישותה של ארצות-הברית בהתנגדותה למדיניות שמקדמת "אירופה הישנה", באמצעות מנהיגיה או באמצעות האיחוד האירופי והיא אף עשויה לנטות לאמץ מדיניות זו. הדבר לא יביא לשינויים מרחיקי לכת בעקרונותיו של הסכם שלום עתידי, אך

הוא עלול בהחלט לבוא לביטוי בלחץ לקבל שינויים בנוגע לתהליך, לסדר ואפילו לתוכן, שכמעט כל ממשלה ישראלית תתנגד לקבלתם, אפילו במחיר היווצרות מתחים לא רק עם אירופה, אלא גם עם ארצות-הברית.

לבסוף, אם הפער יישאר בעינו מבלי להיות מושפע מתוצאות המלחמה בעיראק, תמשיך ישראל להיות מטרה לגינויים וללחצים מצד מדינות ב"אירופה הישנה", אך חשיבותם של אלה תהיה קטנה אף יותר משהיא כעת. במידה מסוימת הסיבה לכך היא, שהמדיניות האירופית תחזור להיות לאומית, או לפחות תשתנה, במיוחד לאחר התרחבות, כדי לשקף באורח נאמן יותר את נטיותיה של "אירופה החדשה". אך במידה רבה יותר, הסיבה לכך תהיה בוז אמריקני גדול עוד יותר כלפי המוסדות הבין-לאומיים, במיוחד כלפי האיחוד האירופי והא"ס, שלפני המלחמה היו נתונים להשפעה כה חזקה של "אירופה הישנה". במקרה כזה מדיניות החוץ והביטחון המשותפת של האיחוד האירופי עשויה להצטרף אל שורה של מוזרויות השייכות להיסטוריה, אפילו אם מכוח האינרציה היא תמשיך לתמוך במדיניות זו. אירופה בכללה תהפוך לשולית עוד יותר; הא"ס יאבד כל תקווה להיות יותר מארגון גלובלי המושיט סעד הומניטרי ומארגן סמינרים ראותניים והוויתורים האמריקניים לרב-צדדיות בעניינים פוליטיים-ביטחוניים, כגון "הרביעיה" (הקוורטרט) והגרסה של הא"ס / האיחוד האירופי / רוסיה ל"מפת הדרכים" שלה, יהפכו לחלק מן ההיסטוריה של העולם, שלפני החלפת המשטר בעיראק בחסות ארצות-הברית.